

„EDINOST“

izhaja dvakrat na teden, vsako sredo in soboto ob 1. uri popoldne.

„Edinost“ stane:

za vse leto gl. 6.—; izven Avst. 9.— gl.
za polu leta „ 3.—; „ 4.50
za četrt leta „ 1.50; „ 2.25

Posamične številke se dobivajo v prodajalnicah tobaka v Trstu po 5 nov., v Gorici in v Ajdovščini po 6 nov.

Na naročbe brez priložene naročnine se upravnštvo ne osira.

EDINOST

Vsi dopisi se pošiljajo uredništvu v ulici Torrence št. 12. Vsako pismo mora biti frankovano, ker nefrankovana se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Oglasi in oznanila se račune po 7 nov. vrstica v petiti; za naslove z debelimi črkami se plačuje prostor, kolikor bi ga obseglo navadnih vrstic.

Poslana, javna zahvale, osmrtnice itd. se račune po pogodbi.

Naročnino, reklamacije in inserate prejema upravništvo v ulici Torrence 12. Odprte reklamacije so proste poštne.

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

»V edinosti je moč«.

Italijan je vzel v najem vso inteligenco na Primorskem!!

Pred nami leži stenografični zapisnik državnega zbora seje z dne 20. aprila t. l., v kateri je najprej odbijal poslanec Borčić sumničenje od vseh slovanskih poslancev, ki so bili podpisali čestitko vladiki Strossmayerju, da v tej poslanici ni bila ni edna beseda o politiki in da je tako sumničenje mala fides ali nevednost itd.

Poslanec Lueger je trdil v svojem govoru med ostalim, da kolikor se tiče narodov, hujskajo se drug proti drugemu in z vso pravico da je omenjal in grajal njega predgovornik, da se posebno proti Hrvatom v oficijoznih listih piše na najnesramnejši način in ekselencia G. minister notranjih poslov bode vedel, da so Slovenci in Hrvati na jugu države podpora avstrijskemu patrijotizmu nasproti italijanissimom (Glasno odobravanje na desnici) in če kdo pozna razmere tako dobro kakor on, tedaj mora še enkrat ponoviti, da so tam doli v Trstu Slovenci podpora proti italijanissimom.

Pozneje se oglasi tržaški poslanec G. Luzzatto ter pravi, da si hoče ispravit samo nekoliko besed, da odgovori v svojem in v imenu svojih italijanskih tovarišev na zatožbe poslance dr. Luegerja. Tudi v imenu svojih somišljenikov italijanske narodnosti mora odločno postaviti se po robu proti takim zatožbam, ki so brez vsake podlage. (Oho! g. poslanec!) Uže lani je imel priliko protiviti se takšnemu sumničenju; vidi se, da je napel zdaj dr. Lueger isto struno in da hoče neopravičeno zatožiti vso večino Primorskega, ki je italijanska (oho! na desnici). Dozvoljavam si znova trditi, da se mi Italijani, ki smo v veliki večini na avstrijskem Primorskem, (??) ne dajemo ni od slovenske ni od hrvatske strani počevati ob avstrijskem patrijotizmu (??). Velika večina Primorskega, prebivalstvo mesta Trsta je italijanske narodnosti. (Ugovarjanje na desnici) in je baš tako avstrijskega mišljenja kakor vse narodnosti na Primorskem in vse stranke te visoke zbornice. Na vsak način mora misliti, da govornik ni bil dobro poučen o razmerah

in s tem se poslanec Luzzatto tolaži, vzlasti pa, ker ne smatra Luegerja kakor govornika nemške stranke.

Naposled pa vstane poslanec G. dr. Vitezić in osmeši se statističnimi podatki Luzzatta, da Italijani niso v večini na Primorskem. G. dr. Vitezić je govoril po priliki tako-le: Poslanec mesta Trsta Luzzatto se je izrazil, da so primorski Italijani zvesti Avstriji in da v tem obziru ne zaostajajo za nobeno narodnostjo avstrijske države. Tako ispoved čujem z radostjo.

Gospod poslanec je omenil necega govora, ki se je govoril lani mej budgetno debato na tej (desnej) strani in izvestno je razumel moj govor, v katerem sem rekel med ostalim, da na Primorskem živi irredenta; to trditev si je baš irredentska stranka krivo razlagala, kakor da bi bil jaz trdil, da so vsi Italijani na Primorskem „irredentisti“, čemur pa moram znova odločno oporekati. V Istri so irredentisti, a so tudi zvesti avstrijski Italijani. (Dobro! dobro! na desnici).

Drugo zadevo moram popraviti. G. poslanec Luzzatto je dva- ali trikrat podarjal v svojem govoru, da so Italijani na Primorskem v večini v primeri s Slovenci.

Mislil, da mi ne ostaje družega, nego da naveden številke poslednjega statističnega izkaza in sicer, da ne bode moj govor predolg, nečem navesti številke vsake posamične treh Primorsko sestavljajočih dežel, temveč za vse Primorsko vkupe. Tu kaže, da živi na Primorskem 320.856 Slovanov (Slovenec in Hrvatov) in samo 276.605 Italijanov. (Čujte! čujte! na desnici). Zatorej je po poslednjem ljudskem štetju 44.251 Slovanov več nego Italijanov. (Živo odobravanje).

Poslanec Burgstaller v zadregi odgovarja, in priznava na to, da Italijani niso po številu v večini, pač pa po svojih lastnostih (qualitativno) [glasno ugovarjanje na desnici], oni sestavljajo inteligenco na Primorskem in zastopništvo inteligence je tudi v njih rokah. (Živo ugovarjanje na desnici).

Srečno se zahvaljujemo v imenu vseh primorskih Slovanov „banskemu lordu“ na lepem poklonu! Zdaj vsaj vemo, kam se nam je zateči v sili in potrebi n. pr. ako

bi nam bilo potrebno treba statističnih podatkov o primorskem prebivalstvu!

O goriških razmerah.

Pod Čavnom.

Čitali smo večkrat v naših primorskih časopisih, da nam je skrbeti za združenje z vsemi Slovenci; posebno v neke št. lanske „Soče“ uvodni članek preporeča slovenskim občinam, da so dolžne z vso energijo podpirati Goriško, ker posebno mi goriški Slovenci smo neopisno zatirani od manjšine italijanskih prebivalcev.

Pričakoval sem spretnejšega pisatelja za daljše razprave o zgoraj imenovanem članku, ker ako ne bodemo narodnih tožeb razpravljali in po razsodbah se ravnali, bratili se in varovali slovanska tla, tedaj je vse bob ob steno se samo pritoževati. Nadejemo se, da gospoda inteligenca mi ne šteje v zlo za naslednji članek, ki je le iz preprostega kmetijskega peresa.

Ravno iz tega namena pisal sem neke številki cenjene „Soče“, kako so nam potrebni javni shodi vseh slovenskih kolikor narodnih, toliko katoliško-narodnih društev. Načrtal sem v istem članku potrebe:

1. kako je postopati proti nam Slovencem demonstrativnim italijanskim shodom; 2. kako nam je praktično pričeti delovati, da si iztrebimo tuji plevel iz lastnega slovenskega narečja; 3. kako bi si ustanovili Slovenci narodne jezove ob italijanske meji n. pr. v Istri, v Trstu, v Gorici itd.; 4. kako bi si mi goriški Slovenci nabrali svoto za imenovani goriški jez, za podobo sv. Cirila in Metoda in to bi bila zastava ali temelj nikdar nerazrušnega narodnega jezva na Goriškem; 5. kako bi promenili večkratne male veselice v redke velike koncerte. Na imenovani načrt se je oglasil neki gosp. dopisnik v Vašem cenjenem listu „Edinosti“, da mnenje istega načrta je dobro ali nemogoče, ker verska društva se ne morejo utikati v narodne in politične stvari in moj namen ni bil gosp. dopisniku odgovarjati ali vsled onega uvodnega članka v cenjene „Soči“ me veže neka dolžnost, da odgovorim sledeče: Verska, katoliška društva, kolikor častita duhovščina so duša narodnega telesa in narodna društva pa so telo katoliških druš-

tev, tedaj prva je duša, druga pa je telo, katero je brez duše mrtvo ali prav za prav duša telesu je le začasna brez bistroumnega truda, kakor poljedelec, ako ne zadostuje vsem terjatvam svojega poklica mora propasti in ako sosed ne tekmuje s svojimi sosedi, kar odvisnost od njega terja, zopet mora propasti. Slovenci sploh imamo veliko narodnih društev po Slovenskem, pa le nekatera se večkrat lepo razveseljujejo. Mnoga katoliška društva delajo zopet za svoj namen, načela pa imamo z večine pri narodnih in narodno-katoliških društvih ravno z istim goslom. Prosim, dragi čitatelji, kako ne bi imela katoliška društva v shodih narodnih društev delovati baš v isti namen, za kar delajo druga društva? Tudi častita duhovščina ima dolžnost v cerkvi se truditi za vero, ravno tako zvonaj cerkve ob enem za dom. Častita duhovščina in visoka vlada imata veliko dolžnost, da duševno in materialno podpirata narodno-verska načela, da se takoj uvede prepotrebne javne shode. Zakaj pa imati duhovščina in visoka vlada tako dolžnost? 1. zato, ker narod častito duhovščino in visoko vlado duševno in materialno vzdržuje; 2. ker sti v tesnej zvezi z narodom kot duša z lastnim telesom in sti kot dušni in telesni pokroviteljici in zato imati dolžnost biti narodu podpora, blažiti sree in bistrimi umi; 3. čast duhovščina in visoka vlada sti od naroda odvisni in zato prepušča narod častiti duhovščini občne deželne in državne pravice le zato, da bi nam mogla biti podpora za izvršitev §. 19. drž. osnov. postave; 4. ako čast. duhovščina in visoka vlada ne zadostujeta terjatvam svojih podložnikov, opravičeno smem primerjati prvo in drugo poprejšnjemu poljedelcu, kateri ni zadostoval vsem terjatvam svojega poklica, zato svetujem čast. duhovščini in visoki vladi, naj podpirata rečena načela za uvedenje katoliško-narodnih shodov, v katerih bi si ustanovili mogočne slovanske katoliško-narodne jezove ob italijanske meji.

Mi goriški Slovenci smo na narodnem bojišču proti pohlepni Italijanom od leta 1867. Delovali so nam naši vrli nepozabni boritelji Jo leta 1874. V teh letih so nam priborili tabore, večkratne javne narodne shode, sijajne koncerte. Spominam se koncerta pesnika Preširna leta 1873. pri „zlatej zvezdi“ v Gorici, ko sem sam čul iz

PODLISTEK.

Pratika našega ljudstva.

Mi naobraženi Evropejci delimo leto na dvanajst mesecev, in vsak mesec na 30 ali 31 dni. Različne dneve imenujemo s suhoparnimi številkami in dolgočasnimi latinskimi imeni mesecev. Veliko bolj poetičen in lepši pa je koledar našega preprostega ljudstva. Ono se malo zmeni za mesece, in brez pratike ali koledarja bi ne vedelo, kdaj se kakšen mesec začne ali konča; nasprotno pa imajo naši preprosti, v sredi Božje prirode in krščanskega mišljenja živoči seljaki celo vrsto praznikov in znamenitejših svetnikov v glavi in po njih delijo leto v različne dobe.

Naši koledarji govorijo o štirih letnih časih, in sicer se po njih začenja vigred ali pomlad 20. marca, poletje 21. junija, jesen 22. septembra, in zima 21. decembra. Tudi naš kmet pozna te štiri letne čase, vendar pa se njegova štetev ne ujema popolno s koledarjem, in mu tudi sedem tednov. Znano je namreč, da se pod našim podnebjem zima začenja mnogo poprej, nego 21. decembra. Sicer moramo pa po našem vremenu tudi letne čase razdeliti, in sicer imamo zgodnjo suho in poznejšo mokro vigred ali pomlad; vroče, hudournno, in pozno, lepo poletje; zgodnjo, lepo in gorko, potem hladno in

lepo, slednjič mrzlo in megleno jesen; stanovito mrzlo in poznejše šestokrat toplejšo, nestanovitno zimo. Naš kmet te čase dobro razločuje in jih imenuje po svetnikih in godovih, ki padajo v dobo, kedar se vreme in letni časi menjajo. Tako imamo prav za prav devet letnih časov in sicer:

I. Suha vigred ali pomlad od godu Marijinega oznanjenja (25. marca) do sv. Jurija (24. aprila). Značaj: suhi vetrovi in gorkejša solnce o jasnih dnevih topijo sneg in sušijo prst; priroda oživi, živali in razni mrčesi se vzbujajo iz zimskega spanja, tice selivke vračajo se zopet k nam, rastline jamejo zeleneti. („Marije oznanjenje je lastovk povrnjenje.“)

II. Mokra vigred od sv. Jurija (24. aprila) do kresa (sv. Janez 24. junija) zatorej ravno dva meseca. Značaj: pogosto deževje; nestanovitno vreme; hladni pa ne premrzli dnevi; vsa priroda se razvija in razrasta v polnem cvetu, zemlja rodi svoj sad.

III. Vroče, hudournno poletje od kresa (24. junija) do Velike Gospojnice (vel. Šmarna, 15. avgusta), tedaj sedem tednov. Značaj: vročina; pogoste pa kratke nevihte; žito je dozorelo.

IV. Pozno in lepo poletje ali čas „med mašami“ od Velike do Male Gospojnice (od 15. avgusta do 8. septembra), zatorej le tri tedne. Značaj: huda vročina je ponehala, nevihte so že redke; lepi, prijetni dnevi; dozoreli so že tudi

drevesni in drugi kasnejši sadovi; ker je vroči čas potekel, kaže in druge mrzlokrvne dvoživke se že poskrijejo. Ljudstvo pa pravi, da je čas „med mašami“ tako svet, da nobena kača ne sme na drevo.

V. Lepa, topla jesen od Malega Šmarna (8. septembra) do Šmihelice (sv. Mihela 29. septembra), zatorej le tri tedne. Značaj: lepi, prijetni dnevi, vendar je dan že precej krajši in noči hladne. Lastovke odpotujejo: „Marije porod je lastovk odhod.“

VI. Hladna, deževna jesen od Šmihelice (29. septembra) do vseh Svetih (1. novembra). Značaj: priroda jame umirati, uvelo listje pada z drevja; solnce je že klavnejše in otožnejše ter ne more več prav greti; včasih po več dni zapored dežuje.

VII. Pozna, mrzla jesen od vseh Svetih do sv. Nikolaja (6. decembra), zatorej pet tednov. Značaj: po zemlji se vlačijo goste, hladne megle; potrebna je že zimska obleka; živali se poskrijejo pod zemljo ali pa otrpnejo; vse življenje zamrje.

VIII. Huda, stanovitna zima od sv. Nikolaja do sv. Matije (24. februarja), tedaj dva meseca in dva tedna (10 do 12 tednov). Značaj: sneg in mraz, solnčni pa mrzli dnevi. Ako se zima zakasni, pa pozneje dlje trpi.

IX. Pozima od sv. Matije (24. februarja) do Marijinega oznanjenja (25. marca) zatorej baš eden mesec. Značaj:

solnce ima več moči in vreme se prevrže; ako je bilo do zdaj mrzlo in ledeno, nastopijo toplejši dnevi; ako je pa jug vladal še pred sv. Matijo, premaga ga zdaj zopet sever, pa le za malo časa. Od tod pregovor: „Matija led razbija; ako ga ni, ga naredi.“ Pozima ali čas od sv. Matije do Marijinega oznanjenja ima zatorej negotovo vreme; zima jemlje slovó, včasih pritiska še za nekoliko tednov, pa mora slednjič vendar odjenjati, včasih pa pride jug še le o sv. Matiji in potem ni več zimskega mraza.

Razven teh deveterih letnih časov pozna preprosti narod še posebne dneve, o katerih se rado vreme prominja in ki so odločilni za več naslednjih dni. Posebno imeniten je v tem obziru dan sv. Medarda (8. junija), ki je važen za kmetovalce, ker jim prinaša lepo ali deževno poletje. Potem so „trije ledeni možje“, ki prinašajo mraz, in še več takšnih. Božji prinaša mraz, sv. Jakob vročino, Jurij in Marka pa dež. Razni svetniki napovedujejo kmetu letne čase in vreme; pa ne samo to, tudi svoja opravila ravna po poljedelci po njih. Stari kmetje vedo za vsa opravila, katerega svetnika god je treba repo sejati in kdaj ajdo, in katerega svetnika dan je treba to ali drugo delo opustiti. Tako so naši preprosti slovenski kmetje veliko boljši pratikarji, nego smo mi naobraženci, in nam si ni treba preveč domišljati na svoje vednosti.

F. H.